

LAISVĖ
Bi-weekly
102-02 Liberty Ave.
Ozone Park, N. Y. 11417
Telephone: 641-6887
Area Code 718

Entered as second class matter at the Post Office of Jamaica, N. Y., under the Act of March 3, 1979.

LAISVĖ

THE LITHUANIAN BI-WEEKLY

LAISVĖ - LIBERTY
Dvisavaitinis
Jungtinėse Valstijose \$12.00
Kanadoje \$15.00
Kitur užsienyje \$15.00
Pavienio egzemplioriaus kaina 25 centai

PRICE 25 c.

NR. 7 ***** PENKTADIENIS, BIRŽELIO [JUNE] 19, 1987 ***** OZONE PARK, N. Y. 11417 ***** 76-IEJI METAI

KRISLAI

"Žiurkių linija"
Kelonės galas...
Tylus perversmas
Balsas už Leonardą...

Klaus Barbie byla Lyone, Prancūzijoje, atidarė senas žaizdas, atgaivino prisiminimus apie tą tamsų laikotarpį, kai rudasis vokiškas fašizmas buvo užvaldęs beveik visą Europą. Barbie buvo tipiškas nacizmo atstovas, žiaurus gestapininkas, kurio saivaliavimas viename okupuotame mieste, Lyone, siuntė į mirtį tūkstančius žmonių, kuris net pats savo rankomis sadistiškai kankino savo aukas!..

Po to jis atsirado Bolivijoje, Pietų Amerikoje, pakeitė savo pavardę į Altman ir manė ten pasilikęs ramybėje gyventi likusi savo amžių. Bet kaip jis pateko į Pietų Ameriką? Čia vėl prisimenamas senas išsireiškimas, kuris buvo plačiai vartojamas ryšium su tokiais kaip Barbie — "Žiurkių linija", angliškai — "Rat line".

Tuo pat karo amerikiečiai, taip pat ir britai savo zonose pradėjo verbuoti nacistinius žvalgybininkus, gestapininkus, SS-ininkus ir panašius gaivalus ir juos naudoti savo tikslams prieš Tarybų Sąjungą, prieš pačios Vokietijos anti-fašistus ir prieš tikruosius antinacius visoje Europoje. Taip buvo ir su Barbie: Amerikos karinė žvalgyba, taip vadinama CIC (Counter Intelligence Corps) apie Barbie rolę Lyone puikiai žinojo, bet jis buvo naudingas šnipinėjimui prieš antifašistus ir net prieš prancūzus, kuriuos jis, aišku, gerai pažinojo.

Po kiek laiko jo paslaugomis naudotis pasidarė sunku: Prancūzija reikalavo jai Barbie išduoti, o pačių amerikiečių tarpe pasigirdo balsų, kad Barbie reikia traktuoti ne kaip naujai rastą bičiulį, o kaip bausį kriminalistą. Bet kaip jo atsikratyti? CIC turėjo paruoštą išei — "Žiurkių linija". Taip amerikiečiai vadino būdą išsiųsti tuos, kurie panašiai kaip Barbie jai laikinai patarnavo, į kitus kraštus su suklastotais pasais, naujomis pavardėmis; jie buvo siunčiami per Austriją ir Italiją į Pietų Ameriką, kur juos priglaudė vietinės profašistinės valdžios ir vokiečių imigrantų kolonijos.

Idomu, kad pavadinimą "žiurkės" sugalvojo ne antifašistai, o kaip tik tie JAV žvalgybos žmonės, kurie tokius kaip Barbie panaudojo. Taip, jie juos naudojo, bet tuo pačiu metu jiems jautė gilią panieką. Buvo sakoma — "Tai žiurkės, bet mūsų žiurkės ir mes turime jiems padėti išsigelbėti nuo skustančio laivo..."

Reikia žinoti, kad žiurkėmis Amerikos žvalgyba tada vadino ne tik naudojamus vokiškuosius nacistus, bet ir jų kolaborantus iš Rytų Europos. Aršiausieji politiniai bėgliai iš Rytų Europos, įskaitant Lietuvą, buvo siunčiami į JAV, Kanadą ir Pietų Ameriką su ta pačia "Žiurkių linija" kaip Eichmanas, Mengele ir Barbie.

Bet nėra linijos be galo — dabar galas ateina ir kai kuriems tu, kurie su žiurkių linija buvo atgabenti ir į mūsų kraštą ir kitas Amerikos kontinento šalis. Pavadinimas "the Rat line" turi savo logišką pasekmę.

Mūsų šalyje įprasta galvoti, kad perversmai, pučiai, vyksta visur kitur pasaulyje, tik ne pas mus — mes tam neturime tradicijų, mūsų šalis visuomet lieka parlamentarinė demokratija... Bet ne visi taip galvoja. Štai skaitau Londono dienraštyje "Guardian" idomų analizą apie vėliausius įvykius Washingtono. Britų laikraštis sako, kad per kurį laiką Jungtinėse Valstijose vyko tylus karinis perversmas, kad karinė klika buvo

Nukelta į 5 pusl.

LENINGRADO CHORAS LANKĖSI AMERIKOJE

Dalis Leningrado moksleivių choro koncerto metu, amerikiečių šeimų, susipažino su vietiniu jaunimu ir Choristai buvo apgyvendinti pas dešimtį vietos su juo pabendravo.

New York. — Birželio pradžioje čia atvyko 33 tarybiniai moksleiviai iš Leningrado jaunimo choro aštuonių dienų viešnagei Amerikoje. Susipažinę su New Yorku, jie lankė Vermont valstijoje, kur Duxbury Harwood Union High School salėje jie turėjo koncertą ir susipažino su vietos moksleiviais, jų mokslo sąlygomis bei pabuvojo pas vietinius amerikiečius, porai dienų jų namuose. Prieš sugrįždami į Tarybų Sąjungą, jie susipažino su šalies sostinės Washingtono išmokybėmis.

Sia viešnage organizavo Vermonto advokatas David Kelly su dviem

dėstytojais iš Duxbury aukštesniosios mokyklos. Tai buvo jaunimo kultūrinis mainų "Project Harmony" veiklos tęsinys. Prieš du mėnesius Harwood Union aukštesniosios mokyklos moksleivių choras lankėsi Tarybų Sąjungoje ir koncertavo Leningrade, kur ir susidraugavo su miesto moksleiviais. Šis leningradiečių koncertas kaip tik ir buvo atsakomasis jų vizitas. Jie buvo susitikę ir su Jane Smith, moksleivės iš Maine Samanthos motina, kuri vadovauja fundacijai, besirūpinančiai tarptautiniu bendradarbiavimu.

"Project Harmony" vadovo Da-

Sullivan kviečia nutraukti prekybinius ryšius

Rev. Leon Sullivan

Pietų Afrika bendradarbiaujančių bendrovių gaminių boikotavimas. Be to, kaip rasinės diskriminacijos oponentai skelbia, dabar Amerikoje didėja skaičius institucijų, kurios atsiima savo investavimus iš Pietų Afrikos. Jų tarpe jau yra penkis valstijos, devyni miestai ir 59 universitetai, kurie buvo investavę savo pensijų fondus imonėms, darančioms biznį su Pietų Afrika.

Jungtinių Tautų Specialaus Komiteto prieš Apartheidą pirmininkas Joseph N. Garba (iš Nigerijos), Komiteto vardu, New Yorke išleido pareiškimą, užgiantį Leono Sullivan nutarimą pakeisti vadinamąjį kodą. Specialusis Komitetas sveikina Sullivaną už tai ir paremia jo raginimą, kad Amerikos bendrovės nedelsiant nutrauktų prekybinius ryšius su Pietų Afrika. Be to, Komitetas sveikina Sullivaną ir už tai, kad jis kreipėsi į JAV administraciją, ragindamas ją uždėti visišką embargą prekybai su Pietų Afrika bei nutraukti diplomatinis ryšius su šiuo apartheidu režimu.

Apgailestaudamas, kad JAV administracija neigiamai sutiko Sullivano raginimą, Komitetas pakartotinai apeliuoja į JAV ir kitas šalis, kviesdamas nutraukti ryšius su Pietų Afrika sutinkamai su Jungtinių Tautų Generalinės asamblėjos rezoliucijomis.

Berlynas. — Grįždamas iš Italijos, kur Venecijoje jis dalyvavo kapitalistinių kraštų ekonominėje konferencijoje, prez. Reagan buvo sustojęs Vakariniame Berlyne ir prie Brandenburgo vartų pasakė kalbą, ragindamas padaryti galą Berlyno padalinimui: esą Berlynas tegalėtų būti tik vienas. Demokratinė Vokietija įteikė notą JAV atstovui, protestuodama prieš prez. Reagano provokuojantį vizitą ir nurodymą, kad JAV tokiais veiksmais pažeidžia Alijantų susitarimus. Prez. Reagano vizito proga Vakarų Berlyne vyko masinės demonstracijos prieš jo politiką Centrinėje Amerikoje.

Juozas Grigutis dalyvavo sesijoje

Jungtinės Tautos. — Visą gegužės mėnesį čia vyko 54-oji Kolonijų Globos Tarybos sesija, kurioje kaip Tarybų Sąjungos delegacijos pavaduotojas darbuovis Lietuvos TSR užsienio reikalų vice ministras Juozas Grigutis.

Sesija svarstė JAV globoje esančios Mikronezijos klausimus. Šias strateginiai svarbias Pacifiko salas amerikiečiai rengiasi galutinai prisijungti. Vyko intensyvios diskusijos, kuriose aktyviai dalyvavo ir Juozas Grigutis.

Pirmoji sesijos dalis savo posėdžius užbaigė nutarimu pasiūsti komisiją stebėti plebiscito, kuris įvyks šiemet birželio 23 d. Palau teritorijoje. Palau yra viena iš keturių salų vienetų Mikronezijoje. Tarybų Sąjungos delegacija balsavo prieš tokios komisijos pasiūtimą, kviesiantį plebiscito pravedimo formą. Su JAV Taryboje balsavo D. Britanija ir Prancūzija. Kinija — penktasis Tarybos narys — tos Tarybos darbuose nedalyvavo.

Šiuos nutarimus turės patvirtinti Saugumo Taryba, nes pagal Jungtinių Tautų chartą ši teritorija, kaip turinti strateginį statusą, yra Saugumo Tarybos žinioje. Saugumo Taryboje galioja veto

Juozas Grigutis

teisė, kuria Tarybų Sąjunga gali pasinaudoti.

Salia darbo Kolonijų Globos Tarybos sesijos posėdžiuose, Lietuvos užs. reikalų viceministras Grigutis laisvalaikį, kurio kad ir mažai turėjo, dar spėjo susitikti ir su New Yorko lietuviais. Jų tarpe turi nemažai pažįstamų, nes į Jungtinių Tautų posėdžius atvykta jau kelintą kartą.

Globaline epidemija kelia baimę visur

Washington. — Čia gegužės pabaigoje įvyko Trečioji Tarptautinė konferencija AIDS klausimu. AIDS, arba akvizitinis imunodeficitinis sindromas, vis labiau plinta pasaulyje, ir dėl to jaučiamas visuotinis susirūpinimas. Konferencijoje pranešimus padarė daug žymių medicinos gydytojų, tos ligos tyrinėtojų, bet niekas neprašė, kad jau turima ką nors konkretaus tai ligai sustabdyti.

JAV Senatas 96 balsais (vienbalsiai) patvirtino Prez. Reagano administracijos pasiūlymą, kad visi emigrantai, norintys gauti įvažiavimo vizą į JAV, būtų patikrinti, ar jie neturi tos ligos bacilų, ar ja neserga. New Yorko burmistras Ed Koch reikią mintį, kad per tokį patikrinimą turėtų praieiti ir visi turistai, atvykstantys į New Yorką iš užsienio.

Spauda rašo, kad AIDS klausimu bus plačiai kalbama ir industriinių šalių ekonominėje viršūnių konferencijoje Venecijoje, Italijoje.

Jungtinės Tautos pranešė, kad Tarptautinė Sveikatos Organizacija (WHO) pradėjo globalinę veiklą, stengiantis paskleisti kiek galima informacinės medžiagos apie AIDS. Specialiosios programos direktorius Dr. Jonathan Mann, kuris vadovauja visai globalinei kampanijai prieš AIDS, spaudai pareiškė, kad bus stengiamasi AIDS atakuoti globaliniu mastu, nes ji ir plečiasi globaliniai. Esą bus panaudotos visos priemonės ir galimos priemonės teikti informaciją ir stengtis užkirsti kelią AIDS plėstis visur, kur tik žmonių gyvenama.

Gegužės 20-21 dienomis Genevoje įvyko ekspertų susitikimas. Jame dalyvavo atstovai iš 17 kraštų. Buvo svarstyta ir nustatyta kriterijai, pagal kuriuos bus stengiamasi pradėti visuotinį tos ligos pasireiškimo tikrinimą. Jau baigiamos rengti programos, kurios bus išsiunčios visose pasaulio medicinos įstaigose.

TRUMPAI

Montevideo. — Argentinos, Brazilijos ir Urugvajaus prezidentai kreipėsi į Venecijos ekonominėje konferencijoje dalyvaujančių vyriausybių galvas, kad būtų sumažintos palūkanos išskolinuosioms šalims. Tų šalių tarpe yra ir Lotynų Amerika bei didžiuliam trečiojo pasaulio valstybių.

Buenos Aires. — Kongresas patvirtino prezidento pareiškimą perkelti Argentinos sostinę į šalies pietus, 600 mylių nuo dabartinės sostinės. Pagal naują planą sostinė istaigos bus iškeltos iš dešimtmilijoninio Buenos Aires į Patagoniją ir iškurs miesteliuose, dvyniuose Viedma ir Carmen de Patagones. Ten dabar gyvena 55 tūkstančiai gyventojų. Istaigų tarnautojai keltis pradės ateinančiais metais.

Detroit. — Per iškilmes, pagerbiant Nikaragvoje prez. Reagano remiamų kontrų nužudytąjį amerikietį inž. Benjamin Linder, buvo pranešta, kad jo tėvai netrukus pradės žygi už taiką Centrinėje Amerikoje. Jie keliaus po visą Ameriką ir jos žmonėms aiškins reikala pasisakyti prieš prez. Reagano politiką Centrinėje Amerikoje. Jų sūnus inžinierius Benjamin kontrų nužudytas šiemet balandžio 28 d. apskaičiuojama, kad šiuo metu Nikaragvoje savanoriškai darbuojasi apie 200 įvairių specialistų, padedančių Nikaragvai atsigausti ekonomiškai.

New York. — Tarybinis žurnalistas Vladimir Posner lankėsi keliuose JAV miestuose, jų tarpe ir čia, ir kalbėjo vietos progresyvaus dienraščio "People's Daily World" surengtuose susitikimuose su amerikiečių atstovais.

Lyons, Prancūzija. — Čia teisiama nacistu nusikaltėlis Klaus Barbie, kaltinamas žydų ir prancūzų žudymu II Pas. karo metu, kai jis buvo Lyons mieste vokiečių saugumo vadu. Bijodamas akistatos su kai kuriomis gyvyjū tarpe išlikusiomis savo aukomis, Barbie buvo atsiskęs teisme dalyvauti, bet teisėjo buvo priverstas. Jis prancūzams buvo perduotas iš Bolivijos, kurion jis pabėgo, padedamas JAV žvalgybos, parūpinusios jam dokumentus. Jis JAV žvalgybai dirbo tuojuo pat, kai tik pasibaigė karas.

GORBAČIOVAS LANKĖSI RUMUNIJOJE

Tarybų Sąjungos vadovas Michail Gorbačiovas vieno susitikimo metu su studentais Bukareste. Su Rumunijos jaunimu jis diskutavo ir jiems aiškino naujusius persitvarkymus Tarybų Sąjungoje.

Bukarestas. — Tris dienas čia praleido Tarybų Sąjungos vadovas Michail Gorbačiovas ir su Rumunijos vadovu Nicolae Ceausescu išdiskutavo aktualiuosius uždavinius klausimus.

Diskusijų metu buvo pabrėžta visų tautų reikalas dalyvauti darbuose, siekiant ginkluotės sumažinimo ir kai kurių kitų globalinio masto problemų sprendimo — aplinkos taršos ir bado sumažinimo.

Taip pat buvo paliesti konkretūs planai dėl nusiginklavimo, palaipsniui eliminuoti Europoje vidutinio siekimo raketas, siekiant tolimojo skrydžio raketų sumažinimo 50-čia procentų, branduolinių bandymų sustabdymo ir kad ginkluotės varžybos nepersinėstų į erdves.

Tarybų Sąjungos vadovas Gorbačiovas Rumunijoje susitiko ir su visuomenės atstovais, lankėsi dirbtuvėse, mokyklose.

INTERNACIONALIZMAS PRAKTIKOJE: DARBAI IR ŽMONĖS

Slavutičiuje — ir statybininkai iš Lietuvos

Konstruktorių brigados vadovas Jonas Kertenis ir vado vasa...

Už 45 kilometrų į šiaurės rytus nuo Černobylio atominės elektrinės, prie Ni...

vio kilmąjosios mechanizuotos kolonos ir Statybos ministerijos Kauno namų st...

Tadas ZEBRAUSKAS Autoriaus nuotr.

LAIŠKAS „TIESAI“ IŠ ČIKAGOS

Nėra žmogus, kurio gyvenimas būtų tiesus kaip stygą, lygus kaip stogas. Gyvenimo kelią diktuoja sąlygos, aplinkybės, kuriomis žmogus gyvena.

Man likimas ir laikmetis lemė nepavydėtai vingiuotą gyvenimo kelią. Gimiau proletaro vaiku. Tėvai niekad neturėjo seslios vietos, nes duona turėdavo pelnyti savo darbo rankomis.

KLASINIŲ KOVŲ UNIVERSITETUOSE

ieškantių darbo. Visi laukia, kol pro vartus išeis darbdavys. Išejęs, jeigu tai baldų dirbtuvė, pavyzdžiui, paklausia, kuris moka obliuoti lentas.

Atsiemu šalčius prieš pat kalėdas. Lauke užlėta buvo užkloti sniego pūsnimis. Voikių suvaryti kaimiečiai

mos alkanas gyvenimas buvo ir tada, kai, pasibaigęs karui, tuvas grįžo iš vokiečių nelaisvės, ir kai gyvenimo Kupriškio špitolėje — elgetyne, ir kai persikėlėm netoli Alizavos į Didžiųjų kaimelį, ir kai iš ten nuykome į Panevėžį pas pokario kaimis iš Amerikos atvykusių našių tėtį Salomiejų Zebrėnę.

Dalia URNEVIČIŪTĖ LIETUVOS PEIZAZAS

Lietuvos peizaž sidabrinį, pilką vilgų ryto rūkas ir kantrus lietus. Žalių pietų šarą vakaras nupilkins, Auksu žiburėlį sutema įpūs. Tamsoje surasi pilką savo gūžtą, Pilko paukščio giesmei saulė patekės. Lai midaus qsočiai pasakose dūžta. Tavo pilka duona prakaitu kvėpės. O ir patš toks pilkas — žemės grumstas mažas — Prisiglausk prie grumsto — niekas neatširs. Nesikeičia pilkas Lietuvos peizažas Tik dar vienas medis žmogumi pavirs. „SMUKAS“ Kviečiu tave! Naktinės valandos jau vėsta. Eilučių tarpe sklėsias tuoj keisti vardai gėlių. Ir miestas vėl įplauks — ir erdvę Tavo teksta, Kurį aš atpažįstu ir myliu. Prie lūpų priglaustas ir laštukas užgrosto tuoj — Tai rūdžių skonis tirpsta burnoje ir vandeny. Vežėčios skersgatviais i mūs jaunystę tolsta Ir graudžiai groja drėgnas grindyns. Tuoj rytas. Puslapis aušroj išbalsta. (Kaip tavo ranką jį dėkinga tarp dėlyn imu.) Migloj ištirpsta keistas Tavo balsas, Taip pranašiskai šaukęs iš namų.

KOVŲ UŽ TARYBŲ VALDŽIĄ PUSLAPIAI

Laurynei KAPOČIŪ, Vilniaus V. Kapsuko universiteto TSKP istorijos katedros docentui, revoliucinio judėjimo Lietuvoje dar...

„Tiesoje“, o Didžiojo Tėvynės karo metais — Tarybinės Armijos laisvės kovų, „Už Tarybų Lietuvą“, „Kėdanių vėliava“, „Raudonasis karys“ leidimas.

Mano motina su trimis mažais vaikus toks varganas gyvenimas užlupo, kai vokiečiai okupantai moteris su vaikais, kurių vyras buvo mobilizuotas kariuomenės, nusiunčė namo.

Buržuazinės Lietuvos kalėjimuose

Mano motina su trimis mažais vaikus toks varganas gyvenimas užlupo, kai vokiečiai okupantai moteris su vaikais, kurių vyras buvo mobilizuotas kariuomenės, nusiunčė namo.

je komjaunimo organizacijoje. Klerikalinėms ateitininkų ir pavarasrininkų organizacijoms nepriklausiuo, bažnyčios nelankiau. Seminaristams duodavau pasiskaityti iš JAV nelegaliai gautos pažangios literatūros. Visa tai atkreipė seminarijos direktoriaus ir kapeliono, kuriuo tuo metu buvo Ukmergės klebonas Juška Juska, dėmesį.

Mano motina su trimis mažais vaikus toks varganas gyvenimas užlupo, kai vokiečiai okupantai moteris su vaikais, kurių vyras buvo mobilizuotas kariuomenės, nusiunčė namo.

Mano motina su trimis mažais vaikus toks varganas gyvenimas užlupo, kai vokiečiai okupantai moteris su vaikais, kurių vyras buvo mobilizuotas kariuomenės, nusiunčė namo.

Mano motina su trimis mažais vaikus toks varganas gyvenimas užlupo, kai vokiečiai okupantai moteris su vaikais, kurių vyras buvo mobilizuotas kariuomenės, nusiunčė namo.

Lietuva domisi Dariaus-Girėno skrydimu

Flord Beneto aerodromas Bruklino pakrantėje šiandien jau beveikia. Paskutinis jo biografijos etapas susijęs su tarnyba nacionalinei gvardijai. Dabar angariai uždaryti: vien paversti sandėliais, kituose iškūrę privačių aeroklubų ofisai.

Ir apskritai vieta jam buvo parinkta nevykusi (tai buvo pirmasis Niujorko municipalinis aerodromas, įkurtas 1931 metais): keleiviams reikėjo kelias valandas vargti, kol nuvažiuodavo iki miesto centro. Netrukus avialinijos perviliojo La Guardijos ir Dž. Kenedžio aerodromai. Kai pro aerodromą nutiesė greitąją žiedinę magistralę, šaukštai jau buvo po pietų. Senajam aerodromui beliko nebent didžiulius šlove — iš čia skraidė Carlzas Lindbergas ir Džimis Dulitas, dar aviacijos auroje iš jo pakilę lėktuvai pasiekė apie 40 tolio rekordų. Mums šis Atlanto vandens linijos kampeilis brangus tuo, kad iš čia kilo mūsų šauiniai sakalai Stepas Darius ir Stasys Girėnas.

„Dar prieš trejus metus vieną dieną ilgai maigiau skambutį prie aerodromo centro pastato durų. Jas atidarę žmogelis nusistebėjo, kai pasakiau norįs apsilankyti muziejui. „Čia tokio nėra...“, tačiau į vidų vis dėlto leido. Seimninkas melavo ir kartu sakė tiesą — vestibiulyje kabojo keliolika nuotraukų, bet muziejumi šią ekspoziciją pavadinti būtų per drąsu. Dviejose šios parodėlės nuotraukose užfiksuota „Lituanika“.

Jau veliau, tarpininkaujamas Niujorko užsienio spaudos centro, vertėjai į šio aerodromo archyvą — kokie jo dokumentai pasakoja apie dviejų narsuolių skrydimą. Skrydis buvo dar mažiau, negu prie uždaryto muziejaus durų — nieko neturime, nieko neradome, skraidė čia italai, lenkai, bet lietuvių nepažinome. — Gal galima būtų ir patikėti „Lituanika“ pilotų pakilo, taip ir nesulaikyti oficialių leidimų skristi į Europą, jeigu net keli pažįstami niujorkiečiai nebūtų pasakoje, jog užrašė ir atidavė archyvuui ano meo prisiminimus. Reikia būti optimistais tikėti, kad amerikiečiai rūpinasi savo istorija (tik Darius, tiek Girėnas skrydimu išvarese oficialiai gavo JAV pilietybę) ir šio narsaus skrydžio medžiaga neatsidūrė šiukšlyne.

Vasingtone aviacijos ir kosmoso muziejaus ekspozicijoje apie „auksinį skrydimą“ Dariaus ir Girėno žygius minimas kaip vienas reikšmingiausių ketvirtjo dešimtmečio rekordų, muziejiaus nuolatine parodoje kabo lietuvių lėktuvų nuotrauka.

Nelengva kitų tautų sūnums pakilti pėdsaką Amerikos istorijoje. Šiandien tikriausiai nė vienas Bruklino Lituanikos aikštės gyventojas nežino, kodėl į adresą reikia rašyti nesuprantamą žodį. Čia pat stovintis paminkelis didvyriams apieštas, lėktuvų bareljafai nuolat išbajoria vandalai. Gerai, kad yra entuziastai, kurie nuvalo dėžus. Kažkada buvusiam proletariškame Čikagos Bridžporto rajone, Lituanikos gatvėje (tiesa, pavadinote J. Valtkaus transatlantinio skrydimo garbei), lietuvių jau beveik nebė-

kirbdamas laikraštėje. Kaip tik tada jie sugalvojo savo didįjį planą ir atvyko iš Čikagos į Niujorką ieškoti paramos. To ir atėjo „Vienybė“. Keliom dienom juos priglaudžiau po to suradom vietą A. Senusienės viešbutyje.

Tuo metu Amerika niekaip negalėjo nurimti po C. Lindbergo skrydimą. Apie tai kalbėjo visur, o didžiausia nauda buvo pačiai Amerikai — tiek garbės visame pasaulyje. Į naują skrydimą Europos link, o toliau aplink pasaulį ruošėsi Valis Postas. Nespaėjo jis paskeblti savo ketinimų, kai vietiniai milijonierai bemat į viskuo apripino. O ką galėjom mes, vietiniai lietuviai?

Į Niujorką abu lakūnai atvažiavo su viltim — čia bu-

„LITUANIKOS“ PĖDSAKAI ANAPUS ATLANTO

Pasakoja vienas Dariaus ir Girėno transatlantinio skrydžio rengėjų

LITHUANIAN FLIERS ARE MOURNED HERE

TRANSLANTANTIC FLIERS KILLED IN CRASH

PLANNED TRIP FOR 2 YEARS

Pranešimo apie „Lituanikos“ žuvimą 1933 m. liepos 18 d. „Niujorko laime“ laidoje faktiškai.

amžininkai, lėktuvų bendraminčiai ir draugai.

Vienas jų — žinomas Amerikos lietuvių visuomenės veikėjas, išsilvijos spaudos veteranas (vien tik Bruklino „Vienybė“ atiduota daugiau kaip 50 metų) Jonas Valaitis. Jis mielai sutiko pasidalyti prisiminimais.

— Gerbiamasis „Vienybė“ redaktorius, kas Jus siejo su Stepa Dariaus ir Stasys Girėnų skrydimo komiteto vienos kompijos pirmininkas, be to, su abiem lakūnais artimai bičiuliavusi.

— Kada susipažinote su Dariaus ir Girėnų?

— Su jais susipažinau jau

lešų trūkumą. Kiek žinau, dažnai su Dariaus ir Girėnų skrydimo po Ameriką lietuvių kolonijas, rinkdami aukas.

— Į tokias kelionės leidomes daug kartų į Norvudą miestelį Masachusetso valstijoje, į Bostoną, Filadelfiją. Lėktuvas buvo dvivietis, bet dėl didesnes sekmes, kartu kviesdavome „imtytininką“ Kundrotą. Jis buvo pasiturintis žmogus, dažna, sumokėdavo už benzina, o mane veždavo visai kaip laukiamą kraštininką ir kalbėtoją. Kaip mes ir tą lėktuvėlį ir suįsėdavome — vyrų nebuvo smulkūs.

Nuvykę rengdavome gegužinę. Zmonių sutraukdavo šimtai. Pasakodavom jiems apie lėktuvų sumanyimą — būtu pimepti perskristi Atlantą, pasiekti Kauną ir tuo iš-

kalbino kaip puikų mechaniką, jau tada Čikagoje turėjusį lėktuvų remontą dirbtuvėle. Stasys Girėnas buvo labai tylus, paklusnus, draugiškas vyras, nepaprastai darbūstus — žūrėk, kas nors ima kalbėti apie sugedusį automobilį, tai atsikels nuo stalo, pasiraštos rankovės ir kol nesutaisys, negrįš.

Kadangi kartu skraidėme daug sykių, pats galėjau įsitikinti jų rimtumu. Lietuviškas vašingumas ne vieną smarkų žmogų pažūdė. Mus sutikino labai nuosirdžiai, bet lakūnai niekuomet nepiktaudžiavo nei valgiu, nei gerimu.

— Kaip jūs laukėte žinių apie „Lituanikos“ skrydimą?

— Flord Beneto aerodrome lakūnus palydėjo nedidelė grupelė dėl oro skrydimu buvo vis atidijojamas, todėl kantrybės turėjo tik patys artimieji. Beje, aerodromo viršininkui buvo pasakyta, kad tai tik bendomasis pakilimas — bus eksperimentuojama, kiek toliau galės vykti, kiek irats. Pats pakilimas buvo tikrai dramatiškas „Lituanika“ buvo perkrauta.

Kadangi lakūnai neėmė radijo stoties — visi antrareikšmiai daiktai buvo išmesti, kad daugiau tilptų benzino, bet to radijų priūtko ir pinigų — skrydimą sekėme iš Amerikos didžiosios spaudos ir radijo. Dar virš Kanados lakūnai numetė žemėn maišelį su žinia telegramų agentūrom, bet jis buvo rastas tik po kelių dienų. Kai nuo skrydimo pradžios praėjo 45 valandos, o lėktuvas į Kauną vis dar nebuvo atvykęs, sunerimome. Kaip tik tuo metu atėjo žinia, kad ūkininkė Soldino milke uogaudama nepiktaudžiavo nei valgiu, nei gerimu.

— Kadangi lakūnai neėmė radijo stoties — visi antrareikšmiai daiktai buvo išmesti, kad daugiau tilptų benzino, bet to radijų priūtko ir pinigų — skrydimą sekėme iš Amerikos didžiosios spaudos ir radijo. Dar virš Kanados lakūnai numetė žemėn maišelį su žinia telegramų agentūrom, bet jis buvo rastas tik po kelių dienų. Kai nuo skrydimo pradžios praėjo 45 valandos, o lėktuvas į Kauną vis dar nebuvo atvykęs, sunerimome. Kaip tik tuo metu atėjo žinia, kad ūkininkė Soldino milke uogaudama nepiktaudžiavo nei valgiu, nei gerimu.

— Kai abu lakūnai pasirodė mūsų redakcijoje, joje tarsi gavus pavasario vėjas pradėję. Ypač mielas ir draugiškas buvo Stepas Darius. Jau pirmom dienom prisiprė mane prie sienos — sportuotė, girdi, aš tau salimortale parodysiu. O Darius buvo nepaprastai mielas, šypsintis, šarmiškas. Tik tas jo tikėjimasis — sėkmė bei Tėvynei meilė ir išgelbėjo visą sumanyimą. Girėnų jis pris-

garsinti Lietuvos vardą. Abu pilotai irgi dirbo išsilvose — pakeldavo į orą drąsesnius ir tuos, kurie dosnial atidarydavo pinigine. Kaip tik tuo metu ir rašiau ant „Lituanika“ tų dosniųjų skrydimo rėmėjų sąrašą.

— Jūs ilgokai bendravote su abiem lakūnais prieš jų didįjį žygi. Kokio charakterio tai buvo žmonės?

— Kai abu lakūnai pasirodė mūsų redakcijoje, joje tarsi gavus pavasario vėjas pradėję. Ypač mielas ir draugiškas buvo Stepas Darius. Jau pirmom dienom prisiprė mane prie sienos — sportuotė, girdi, aš tau salimortale parodysiu. O Darius buvo nepaprastai mielas, šypsintis, šarmiškas. Tik tas jo tikėjimasis — sėkmė bei Tėvynei meilė ir išgelbėjo visą sumanyimą. Girėnų jis pris-

ATKAKLUS NUO JAUNUMĖS

JUOZAS URBANAVICIAUS 80-MECIUI

Daug mūsų krašto vaikinių ir merginų, tikėdamiesi rasti laimę už jūrų marių, emigravo į Šiaurės Ameriką trečiajame šio amžiaus dešimtmetyje. Tačiau ne visi rado išvajątą laimę. Vien du su Manitosos anglies kasyklose, vertė medžius Albertos miškuose ar liejo devintą prakaitą Saskačevano fermose. Beveik pusė Kanadon imigravusių lietuvių, kurie vyko dirbti į anglies kasyklas arba fermas, pervažiavo per Vinpegą. Į šį miestą 1925 m. spalio pabaigoje pateko ir aštuoniolikametis vaikinasis iš Raseinių apskrities Juozas Urbanavicius.

Kadangi buvau jauno amžiaus, tai darbu buvo sunku gauti — parašys jis po 48 metų savo autobiografijoje. — 1926 metais gavau darbą ant ūkės (fermos) Išdirbęs septynis mėnesius sugrįžau į Vinpegą, kur gavau darbą skerdykloje. Darbas buvo sunkus, o atlyginimas — mažas. Toje skerdykloje dirbo vien atveiliai kaip ir aš. Nepažindami išnaudojimo, pradėjome slapta organizuoti uniją.

Tukiam žingsniui anais laikais reikėjo didelės drąsos, nes darbdaviai dar turėjo neribotą valdžią ir jokių darbininkų profsąjungų arba unijų, nenorėjo pripažinti ne iš tolo. Darbdaviai, patule organizuojantis Vinpego skerdyklos darbininkus, pradėjo juos uoliai sekti. Sekimai, be abejonės, pastebėjo ir Juozas Urbanavicius su organizatoriaus raiščiu ant rankos dalyvavus 1927 m. Gegužės 1-osios demonstracijoje. Kita diena jis buvo išmestas iš darbo su daugeliu kitų darbininkų. Ketvertą metų jam teko išbūti be pastovaus darbo, net ir badmiriauti.

Ta skaudū darbavijų bausmė — toliau savo autobiografijoje rašo Juozas Urbanavicius. — paskatino mane dar smarkiau veikti, paaukoti visą laiką bedarbių organizavimui, unijų ir organizacijų darbu be jokio atlyginimo.

Kasmet didėjo darbininkų sąmoningumas. Nepaisydami darbavijų represijų, jie būrėsi į profesines sąjungas, kitokius susivienijimus, keliusius teisėtus reikalavimus ir stiprinusius vienybę. Iš mūsų krašto kilę darbininkai jungėsi į Lietuvos literatūros draugiją (LLD). Šią organizaciją 1915 m. Niujorko įkūrė vienas žymiausių išsilvijos veikėjų ir redaktorių Leonas Prūsėla. Svarbiausiu tikslu LLD užsibrėžė leidimą tokių raštų, kurie keltų darbininkų miniose klasinė sąmonę, auklėtų darbininkuose socialistinį susipratimą ir solidar-

„Lituanikos“ skrydį mena lietuvių kolonijų aviacijos entuziastai. Su dideliu susidomėjimu žūrimi mus pasiekė Lietuvoje sukurti filmai apie šį skrydimą. Kai buvo minimas „Lituanikos“ 50-metis, rinkome paršus, kad kongresas priimtų sprendimą išleisti pašto ženklą šiam įvykiui paminėti, tačiau mūsų iniciatyvą, taip ir liko be atako.

VILIUS KAVALIUSKAS
Niujorkas

YOUNG LITHUANIANS CHOOSE AGRICULTURAL TRADES

Bronius Akstinas

Lithuanian agriculture is one of the Soviet Union's most developed and productive. However 15 years ago a very serious problem emerged at Lithuanian farms when young people began to leave for the cities. There was an insignificant number left to operate and introduce the latest equipment and progressive agrotechnologies. The personnel situation was unfavorable: the older generation were not very enthusiastic about the new methods, while young and skilful farmers were very few. It was essential to attract young people to agricultural production.

„The development of the network of rural vocational schools,“ said Vladas Lipas, department head at the Lithuanian State Committee for Vocational Education, „has contributed to solving this problem.“ Now such schools are the republic's only supplier of agricultural workers. In 1976-80 four new rural vocational schools

760 students with an eight-year schooling. After a three-year course they will acquire a trade and complete general school education. So among the school-leavers there are experts on general and special theoretical subjects and on vocational training.

The school has more than 500 hectares at its disposal, where students undergo practical training. In summer they also work in the fields belonging to local collective and state farms. „We attach great importance to practical training,“ Vladas Magzelis said. „For example, our students work on the fields and repair equipment.“

I was told at the Lithuanian State Committee for Vocational Training that rural vocational schools are to be established in all Lithuanian agricultural administrative regions. There are plans to build another 12 schools in 1987-90, thus bringing their total number to 50. And the schools will receive each year agricultural equipment to a value of 2 million rubles.

In the Varėna school there are

„PAJUOKAUJA IR LIETUVIAI“

Taip pavadintame skyrelyje „Kultūros barai“ (1986 m. nr. 10) išspausdino rašytojo Juliaus Būteno šešetą linksmų atsitikimų su žinomais lietuvių kultūros veikėjais. Persispausdiname du iš jų apie Juozą Tysliavą ir skulptorių Bronių Pundzių.

1. JUOZAS TYSLIAVOS LAIKRAŠČIO REKLAMA

Poetas Juozas Tysliava, atsidūręs Amerikoje dar prieš Antrąjį pasaulinį karą, redagavo liberalinį laikraštį „Vienybė“. Kaip kitų amerikiečių laikraščių redaktoriai vėjus, norėdamas padidinti prenumeratorių skaičių, gauti daugiau lėšų, 1937 m. pasirodė tokia „Vienybės“ reklama:

„Vienybės“ dienraštis eis nuo okeano iki okeano, nuo Kanados tundrai iki palmėmis žaliuojančių Pietų Amerikos krantų. „Vienybė“ eis visur, rinkdama sau kariuomenę.“

Tada kitame laikraštyje buvo pasijuokta iš tokios reklamos ir pridėta pastaba: „Dabar Tysliava pinigų turi kaip šieno.“

Į tą pastabą Tysliava atsikirtė taip: „Teisybė, aš turiu pinigų daugiau negu šieno dėl to, kad šieno visai neturiu.“

[APN]

2. NEPAPRASTOS BOKSO RUNGTYNĖS PABALTIJY

Petras Cvirkas mego pasakoti išpūdžius ir įvairius atsitikimus, patirtus užsienyje, ypač Paryžiuje. Pasakodavo apie savo draugus dailininkus. Apie skulptorių Bronių Pundzių štai ką jis pasakojo:

„Pundzius iš tikrųjų gabus skulptorius, bet labai riboto išsilavinimo. Jisai ne tik knygų, bet ir laikraščių nemėgsta skaityti. Neskaityto net reikėtų apie dailės parodas, kur ir apie jį rašoma. Bet Paryžiuje būdamas, Pundzius domėjosi, kas dedasi Lietuvoje. Neseniai atvykusius klausdavo, kas girdėti Kaune. Kartą mes susimokėme Pundzių paežinti. „Ar girdėjai, kas dabar vyksta Rygoje?“ — „Kas man rūpi, kas ten darsi.“ — „Paklausyk, Pabaltijy, dabar Rygoje, vyksta didelės bokso rungtynės!“ — „Na, na, kas ten jau grumiasi?“ — „Nagi vyksta bokso rungtynės tarp Tagorės ir Homero.“ — „Tikrai?“ — „Jeduo iš Rygos atvyksią į Kauną. Tenei visi bilietai iš anksto išpirkti.“

Pundzius išklauso tokios informacijos, o bičiuliai kvatoja.

SIGITAS KRIVICKAS

Skaitykite ir remkite „Laisvę“

BRIEFS

The National Museum of Women in the Arts in Washington, which opened its doors officially recently is off to a successful start. A museum is specifically devoted to women.

They say secondary smoke has been found to be as dangerous, if not more, as smoking a cigarette directly. If true, then smoking should be banned in all public places, except where there are designated, small smoking areas.

People who don't smoke should not have to breathe unhealthy air. They should be able to go places without having to worry about getting cancer from secondary smoke. Smokers shouldn't argue since they are interfering in non-smokers' right to be healthy. After all, we agree to give them smoking areas.

Non-smokers are trying to live longer, but if we keep on having to breathe unclean air, then we might as well give up trying to be healthy.

Recently an open letter was sent to President Reagan and U. S. Congress by John Mark Sato (B. S., M. S., M.B.A.) Nuclear Scientist, Electronic Design Engineer and Inventor and John E. Sato (B. A., LL.B., M. B. A.) Attorney-at-Law. "We now propose to Pres. Ronald Wilson Reagan & the U. S. Congress the adoption of the following "dangerous red" ideas which are TODAY ENJOYED BY MOST of the "civilized" nations of the world — especially throughout Europe (our so-called "Nato" allies); Canada, also in Cuba, Libya, the Scandinavian countries, and the Soviet Union: FREE socialized medicine; FREE college education; and a maximum of 5% (five per cent) of a family's monthly income to cover rent, all utilities, plus telephone.

WHY do ALL OF YOU insist & demand that our blessed America — home of the free & land of the brave — remain 100 years BEHIND the "civilized" nations of the world?"

There are housing shortages of "severe proportions" for low-income renters and the homeless in more than half of 444 cities surveyed by the National League of Cities.

Despite President Eisenhower's warning about the stupidity and greed of the "military-industrial complex" the United States over the last 30 years has based its economy on the premise of permanent war.

Bruce W. Shaffer from Baltimore writes: "I am cheered that Col. Oliver North's and Michael Deaver's pedantic appeals to unconstitutionality have been rejected.

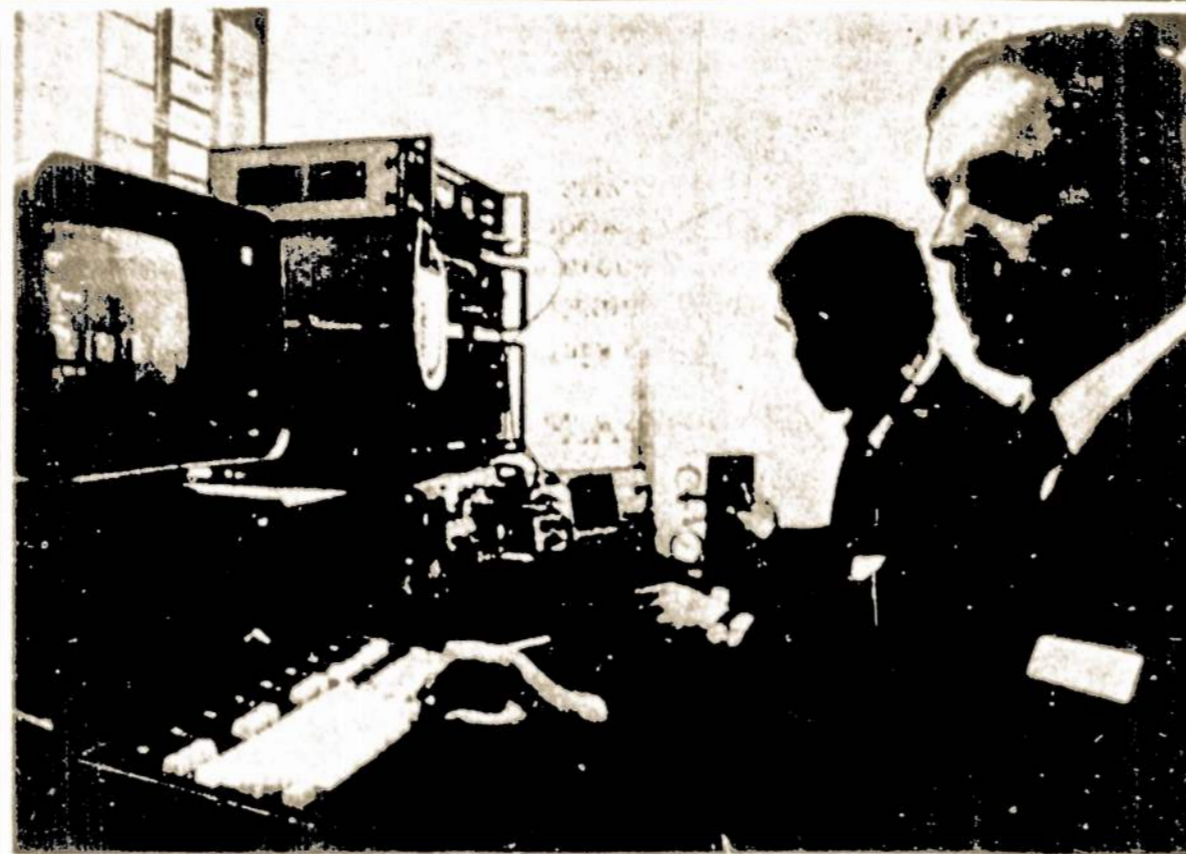
It seems that when President Reagan's boys get in a jam for shady or unethical dealings, they jump on an obscure technicality and cry "foul!" This tactic not only speaks volumes about the mentality of the mute Marine and Mr. Deaver, but about the entire Reagan administration as well.

PROTESTERS ON TRIAL

Amy Carter [left] and Daniel Ellsberg bet in a Northampton, Mass., courtroom at the trial for Miss Carter and 13 others. Mr. Ellsberg testified for the defendants, whose arrests stemmed from a 1986 protest against CIA recruiting at the University of Massachusetts.

Ise Bimba

Prie savo sukurtos aparatūros — Kanno A. Snieckaus polittechnikos Instituto mokslininkai.

FAIRVIEW, NEW JERSEY

LIŪDNAS PRISIMINIMAS

Vincas Stasiukaičio

Neapsakomai liūdnai ir skaudžiai praslinko daug metų nuo to įvykio, kuomet žiaurioji mirtis sustabdė mano brandaus ir mylimo tėvelio Vincas Stasiukaičio širdį, užgesindama jo gyvybę visiems laikams.

Su didele meile ir liūdesiu širdyje aš visados Jį prisiminsiu.

Sūnus — STANLEY

Su prisiminimu draugas Stanley prisuntė "Laisvei" \$38 auka.

Dėkojame,

adm.

ST. PETERSBURG, FLA.

1987 m. gegužės 22 d.

MIRĖ

Petronėlė Lukas

Liko:

Duktė — Violet LaValle
Sesuo — Julia Spauštinaitis
Anūkas — John LaValle
Anukė — Laura Rowak

Visiems giminėms giliai užuojautą reiškia
ST. PETERSBURGO PENŠININKŲ KLUBO
VALDYBA IR NARIAI

Pranešimų prisuntė su \$10 auka Mary Brennan.

BROOKLYN, NEW YORK

LIŪDNAS PRISIMINIMAS

Vincas Čepulis

Liūdnai praėjo jau dvylika metų, kai mano brangus ir mylimas vyras Vincas Čepulis atsiskyrė iš gyvųjų tarpo ir paliko mane dideliame liūdesyje.

Su didele meile ir pagarba aš Jį visuomet prisiminsiu.

Liūdinti

žmona ONA

Prisiminimui savo mylimo vyro draugė Čepulienė prisuntė
"Laisvei" \$100 auka.
Širdingai ačiū tau, drauge Čepulienė.

ADM.

NEW HYDE PARK, NEW YORK

Mirus

Kaziui Bukas — Buksas

Reiškiu giliausią užuojautą velionio sūnui Algirdui, marčioms Silvijai ir Bertai, taip pat Lietuvoje sesutei Julijai Danauskienei ir visiems giminėms, pažįstamiems ir artimiesiems čia Amerikoje ir Tarybų Lietuvoje.

Tegul Jam bus lengva žemėlė.

JULIA LAZAUSKAS
Lauderdale Lakes, Florida

DORCHESTER, MASS.

LIŪDNAS PRISIMINIMAS

Uršulė Kavoliūnienė

Mirė 1959 metais gegužės 31 d.

Liūdnai ir širdį veriančiai praslinko 28 metai.
Su neužgydoma širdgėla prisimename brangią mamytę. Niekad nepamiršime jos motiniškos globos, jos atsidavimo mūsų gerovei, nors žinome, kad tas jau mums žuvo amžinai.

Liūdi,

Duktė — JULIA

Sūnus — VIKTORAS

Ekskursija į Lietuvą

Laisvės Bendrovės Direktorių Taryba ruošia tris turistines grupes vykti pasisvečiuoti Lietuvoje. Kaip paprastai esti Laisvės turistinės grupės Lietuvoje pabuvoja dešimtį dienų. Šiemet irgi tiek pabuvos.

Pirmoji grupė liepos 6 d. išskris iš New Yorko, J. F. Kennedy aerporto į Belgradą, Jugoslavija. Liepos 8 d. išskris į Maskvą ir liepos 9 d. skris į Vilnių. Lietuvoje pabuvos 10 dienų.

Liepos 20 d. po pietų sugrįš į New Yorką.

Si kelioms su visu išlaidomis kaštuos į abi puses iš New Yorko apie \$1810.

Antroji grupė išskris iš New Yorko rugpjūčio 27 d., sugrįš rugšėjo 12 d.

Trečioji grupė išskris rugšėjo 21 d., sugrįš spalio 5 d.

Norintys su kuria nors grupe vykti skubėkite užsiregistruoti, nes grupėse vietų skaičius ribotas.

Norintys daugiau informacijų ir registracijos reikalais kreipkitės į American Travel Service Bureau, 9727 South Western Avenue, Chicago, Ill. 60643. Tel. [312] 238-9787.

Kainos gali pasikeisti, keičiantis dolerio vertei.

All prices are subject to changes, increases and/or Government approvals.

Kartojam: prašome tuojau registruotis, nes vietų skaičius ribotas. Pažymim, kad kelionių dalyviai turės progos aplankyti Kauną, Klaipėdą, Panevėžį ir savo gimtąsias vietas.

RIVERHEAD, LOND ISLAND

Mirus

Nellie Skublickienei

Reiškiu nuoširdžią užuojautą jos šeimai, visiems giminėms, pažįstamiems ir artimiesiems čia Amerikoje ir Tarybų Lietuvoje.

SOPHIA STASIUKAITIS
Fairview, New Jersey

FAIRVIEW, NEW JERSEY

LIŪDNAS PRISIMINIMAS

Jurgis Stasiukaitis

Mirė

1979 m. birželio 1 d.

Jau aštuoneri metai kai iš gyvųjų tarpo atsiskyrė mano brangus ir mylimas vyras.

Su meile, gilia pagarba ir dideliu liūdesiu širdyje aš Jį visuomet prisiminsiu.

žmona — SOPHIA

BAYONNE, N. J.

MIRUS BRANGI TETA

Kazimira Raduszis

1987 m. balandžio 30 d.

Reiškiame giliausią užuojautą sūnui Stanley ir znūkei Jane Marie.

Jau prabėgo trys metai, kai vyras Stasys Raduszis, buves "Laisvės" vadininkas mirė.

MARY ir ALGIRDAS DOBINIS
CHRISTINA ir SANDY ir dukros

SOUTH OZONE PARK, N. Y.

LIŪDNAS PRISIMINIMAS

Jonas Lazauskas

Mirė 1975 m. gegužės 22 d.

Jau praėjo dvylika metų kaip staiga nustojo plakusi mano mylimo ir brangaus vyro ir dukters tėvo širdis ir užgeso gyvybė. Ji kiekviena dieną prisiminame su širdies skausmu.

Mielasis, išėkis ramiai gražiame Cypress Hills kalnelyje. Tavo šeimos meilės pasiliks amžinai mūsų mintyse.

Liūdinti

žmona — JULIJA LAZAUSKIENE

Ft. Lauderdale, Fla.

dukra — LILLIAN PAULSON su šeima

Miami, Fla.